

Hur påverkas det svenska lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror?

– en jämförande fallstudie om prisförändringar från hösten 2021-våren 2022.

Elisabeth Ekman & Esther Hillbom

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap, Institutionen för ekonomi

Agronomprogrammet - ekonomi

Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi, 1416 • ISSN 1401-4084

Uppsala 2022

Hur påverkas det svenska lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror? - En fallstudie om prisförändringar under hösten 2021 till våren 2022.

How is the Swedish agriculture affected by the increased costs on intermediate goods? - A case study about price changes from fall 2021 to spring 2022.

Elisabeth Ekman & Esther Hillbom

Handledare: Richard Ferguson, SLU, institutionen för ekonomi
Examinator: Karin Hakelius, SLU, institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i Företagsekonomi
Kurskod: EX0902
Program/utbildning: Agronomprogrammet - ekonomi
Kursansvarig inst.: Institutionen för ekonomi
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Serietitel: Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi
Delnummer i serien: 1416
ISSN: 1401-4084

Nyckelord: Insatsvaror, Prisförändring, Lantbruk, Påverkan, Framtid, Strategi

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Sammanfattning

Sedan hösten 2021 har priserna på insatsvaror ökat drastiskt. Många företagare påverkas negativt av detta, inklusive lantbrukare runt om i landet. Forskningsfrågorna som uppsatsen besvarar är således: Hur påverkas lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror? Vilka strategier har lantbrukarna och har deras strategier förändrats till följd av prishöjningarna på insatsvaror? Under studien har flertalet teorier bidragit till förståelsen såsom strategisk ledning (Cox et.al. 2012), resursbaserad teori (Kor & Mahoney, 2004), kostnadshantering (Groth & Kinney, 1994) samt den allmänna förklaringen av ekonomistyrning (Almqvist et.al. 2018). I den här uppsatsen har den kvalitativa forskningsmetoden använts där semistrukturerade intervjuer med fyra lantbruk gjorts, i syfte att få en djupare förståelse för den påverkan som dessa kostnadsökningar har på lantbrukarna och den produktion de driver samt vad lantbrukarna till följd av detta anammat för strategier. Vid besvarandet av frågorna dras slutsatserna av författarna att både en negativ och en positiv påverkan av kostnadsökningarna finns hos lantbrukarna. Den positiva påverkan innefattar en högre intäkt på respektive lantbruk på grund av exempelvis högre priser på jordbruksprodukter medan den negativa påverkan består av ökad oro inför framtiden samt ett av förklarliga skäl högre ekonomiskt tryck. Slutligen uppgår den strategiska frågan till ett tudelat svar. Lantbrukarna i studien har olika syn på hur omfattande denna kostnadshöjning är, vilket också speglar deras valda strategier.

Nyckelord: Insatsvaror, Prisförändring, Lantbruk, Påverkan, Framtid, Strategi

Abstract

Since the autumn of 2021, the prices of intermediate goods have increased drastically. Many entrepreneurs have been negatively affected by this, including farmers across the country. The research questions are as follows: How are farms affected by the increased prices of intermediate goods? What strategies do farmers have and have their strategies changed because of price increases of intermediate goods? In this study, several theories have been used, such as Strategic management (Cox et al. 2012), Resource based view (Kor & Mahoney 2004), Cost Management (Groth & Kinney 1994) and a general description of Management accounting (Almqvist et al. 2018). Furthermore, this study applies the qualitative research method which includes a case study. To gather the empirical data, semi- structured interviews were conducted. The interviews were conducted with four different farms in order to get a deeper understanding of what impact the increased costs have on Swedish agriculture. The authors of this study also aims to examine what strategies farmers have implied because of the situation. When answering the questions of this study, it was discovered that the situation has both positive and a negative impact on farmers. The positive impact includes a higher income on each farm due to higher prices of agricultural products. The negative impact includes worrying about the future and financial pressure. Finally, the strategic question amounts to two parts- answer. The farmers in this study have different views on how extensive this cost increase is, which also reflects their chosen strategies.

Keywords: Intermediate goods, Price change, Agriculture, Impact, Future, Strategy

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Förkortningar och ordlista	8
1. Inledning	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Empiriskt problem.....	10
1.3 Teoretiskt problem.....	10
1.4 Syfte och forskningsfrågor	11
1.5 Rapportstruktur.....	11
2. Teorier	13
2.1 Ekonomistyrning.....	13
2.2 Strategisk ledning.....	14
2.3 Resursbaserad teori.....	15
2.4 Teoretisk syntes	16
3. Metod.....	17
3.1 Kvalitativ forskningsmetod	17
3.2 Litteraturgenomgång	18
3.3 Urval.....	18
3.4 Datainsamling.....	19
3.5 Dataanalys	21
3.6 Kvalitetskriterier.....	21
<i>Kritik mot metod</i>	22
3.7 Etik	23
4. Empirisk Analys	24
4.1 Presentation av lantbruken	24
4.1.1 Tore och Mikaela Alm	24
4.1.2 Emanuel Bengtsson.....	24
4.1.3 Wilhelm Claesson	25
4.1.4 Sune Dahl	25
4.2 Tematisk Analys.....	26
4.2.1 Strategi.....	27
4.2.2 Förändring i omgivningen	29

4.2.3 Icke rationellt beteende	32
4.2.4 Nyttänkande	35
5. Diskussion	38
6. Slutsatser	41
6.1 Hur påverkas lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror?	41
6.2 Vilka strategier har lantbrukarna och har deras strategier förändrats till följd av prishöjningarna på insatsvaror?	42
6.3 Kritisk reflektion	42
6.4 Förslag till vidare forskning	43
Referenser	44
Tack	46
Bilaga 1 - Intervjufrågor	47

Tabellförteckning

Tabell 1. Information om lantbrukarna	19
Tabell 2. Intervjuschema	20
Tabell 3. Kodningsschema.....	26

Förkortningar och ordlista

Flytgödsel	Avföring och urin blandat med vatten.
Foder	Den föda som lantbruksdjur äter. Fodret kan delas upp i grovfoder respektive kraftfoder. Grovfoder kan exempelvis vara hö eller ensilage medan kraftfoder kan vara foderkoncentrat eller spannmål.
Gödning	Substanser som används för att förbättra jorden. I uppsatsen kan även konstgödsel och handelsgödsel komma att användas synonymt med detta, trots att konst- och handelsgödsel är framställt på olika vis.
Insatsvaror	En vara som används och förbrukas i produktion av andra varor. Exempelvis gödning, djurfoder, utsäde, rundbalsplast, sprutmedel med mera.
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund
Plansilo	En förvaringsbyggnad för ensilage
REKO-ring	Förkortning för "rejäl konsumtion" och innebär att flertalet producenter i ett område går samman för att sälja produkter och råvaror direkt till producent.
Robotladugård	Nyare modell av kostall där mjölkning sker med hjälp av robot. Innefattar även att korna går fritt inomhus och själva tar sig till roboten.
Rötslam	Restprodukt från reningsverk
Sinko	Ko som snart ska kalva och därför inte längre mjölkas.

1. Inledning

Detta arbete inleds med en bakgrundsbeskrivning om ämnet i syfte att skapa en förståelse för läsaren för vad som ligger till grund för arbetet. Avsnittet följs sedan av ett empiriskt och teoretiskt problem samt syfte och frågeställningar, utöver detta finns även ett avsnitt gällande rapportens struktur.

1.1 Bakgrund

Lantbruken i Sverige idag står inför en svår och allvarlig situation. LRF varnar för att på grund av höjda priser på nödvändiga insatsvaror inom lantbruket såsom diesel, el, gödning och foder riskerar många lantbrukare att gå i konkurs om situationen inte förändras (TT, 2022). I november 2021 visade en uträkning utförd av LRF att dessa prishöjningar skulle leda till kostnader motsvarande 4,1 miljarder kronor för varje år (LRF 2022a). Under mars 2022 genomförde LRF en ytterligare uträkning som visade att kostnaderna fördubblats sedan dess och därmed stigit till 8,2 miljarder kronor (ibid). Palle Borgström, förbundsordförande för LRF menar att denna utveckling drabbar Sveriges lantbrukare hårt, speciellt de lantbrukare som innehar någon form av djurproduktion, framför allt gris, ägg och kycklingproducenter. Detta på grund av deras behov att köpa in spannmål till djurfoder som numera ökat i pris (TT, 2022).

Efter Rysslands invasion av Ukraina förvärrades lantbrukens ekonomiska situation ytterligare såväl i Sverige som i resten av Europa. Bränslepriserna har stigit som mest i Sverige och de redan höga energipriserna förväntas motsvara höga prisnivåer även i fortsättningen (Arai, 2022). Pekka Pesonen, som är generalsekreterare för den gemensamma EU-lobbyn för jordbruksorganisationer, menar att lantbrukares nuvarande likviditetsproblem i samband med denna kostnadsutveckling kan leda till att många lantbrukare blir tvungna att avveckla sina verksamheter (ibid). Dock menar även Pesonen (se Arai, 2022) att denna situation kan leda till nya innovationsmöjligheter som användning av alternativa energikällor och näringsämnen, som därmed kan skapa nya konkurrensfördelar på marknaden.

Parallellt med den rådande kostnadsutvecklingen kan kostnadsökningarna på insatsvaror vägas upp av högre priser på flera jordbruksprodukter. Peter Pascher som är avdelningschef för tyska motsvarigheten av LRF, hänvisar till en rapport innehållande statistik med försäljningspriser som visar att dessa har ökat med 22 % från december 2020 till december 2021. Detta menar Pascher har varit till lantbrukarnas fördel trots de stigande kostnadsökningarna (se Arai, 2022).

Idag finns det ungefär 58 000 jordbruk i Sverige (Jordbruksverket, 2020) som på ett eller annat sätt är beroende av insatsvaror. Innan kriget bröt ut genomfördes den årliga undersökningen kallad "Lantbruksbarometern" som detta år visar en minskad

tro till en högre lönsamhet bland lantbrukare (Boström, 2022). Detta bekräftas bland annat av en minskad vilja att öka produktionen bland mjölkproducenter. År 2021 ville 56 % av mjölkproducenterna öka sin produktion men numera har denna siffra sjunkit till att enbart 15 % vill öka sin produktion. I LRF:s nyhetsflöde (2022b) skrevs att på grund av att kostnaderna på insatsvaror inom lantbruket har ökat introducerades ett stödpaket motsvarande en miljard kronor. Till följd av att kostnaderna ökade ytterligare när kriget i Ukraina bröt ut presenterades ett nytt krispaket motsvarande 2 miljarder kronor (LRF, 2022c).

1.2 Empiriskt problem

En majoritet av lantbrukarna i Sverige idag upplever sig ha en låg och otillfredsställande lönsamhet (Brink, 2021). Det visar en årlig rapport kallad "Lantbruksbarometern" där underlaget för undersökningen bygger på intervjuer med 1000 lantbrukare (Boström, 2022). Enligt Boström har lantbrukare haft en mer positiv syn på framtiden andra år jämfört med år 2022 som denna undersökning avser, detta på grund av ökade kostnader inom lantbruket. Att understrika är dock att även om höga kostnader är ett stundande problem, infinner sig högre spannmålspriser (Dammberg, 2022) och mjölkpriser (Niléhn, 2022), vilket leder till att lantbrukarna idag får in mer intäkter. Dock finns fortfarande en osäkerhet omkring en likvärdighet av intäkterna med de utgifter som lantbrukarna får utstå, och en kompensation från staten är därmed fortfarande aktuell.

En bidragande orsak till den ansträngda situation som lantbrukare befinner sig i är på grund av de prishöjningar som skett på nödvändiga insatsvaror. Om situationen inte förändras kan detta leda till att lantbrukare blir tvungna att avveckla sina verksamheter. Enligt en undersökning utförd av LRF (2022d) planerar var fjärde lantbrukare i Sverige att under 2022 minska ner sin produktion till följd av den rådande kostnadsutvecklingen. Caroline Näslund (se Boström 2022) som är lantbruksrådgivare menar att Sverige är på väg mot en livsmedelskris. Ett importstopp skulle innebära negativa konsekvenser för Sveriges självförsörjningsgrad. Frågan om den påverkan som infinner sig hos svenska lantbrukare är således mycket aktuell för att bevara och utöka de lantbruk som idag finns i Sverige.

1.3 Teoretiskt problem

Det finns rikligt med litteratur kring vilka åtgärder företagare kan vidta för att minska sina kostnader samt litteratur om hur företag kan implementera strategier i syfte att fastställa och uppnå uppsatta mål i verksamheten. Detta när såväl interna som externa faktorer i omvärlden beaktas (Cox et al. 2012), samt hur företagare kan

använda sig av sina redan befintliga resurser för att uppnå konkurrenskraft (Penrose 1959 se Kor & Mahoney 2004). Vidare kan det konstateras att litteratur om strategier, kostnadsreducerande åtgärder och användning av befintliga resurser har både ett kortsiktigt respektive långsiktigt perspektiv. Om företagare ämnar vidta kortsiktiga åtgärder kan de undvika kostnader eller avlägsna kostnadsgenererande aktiviteter enligt kostnadshanteringsteorin (Groth & Kinney 1994). Företagare kan även vidta mer långsiktiga åtgärder genom att implementera nya strategier utifrån i förväg uppsatta mål (Cox et al. 2012). Vidare kan företagare använda sig av redan befintliga resurser (Penrose 1959 se Kor & Mahoney 2004) som innebär långsiktiga åtgärder inom verksamheten. Däremot kan man konstatera att teorin angående de olika tidsperspektiven samt hur och varför företagare agerar med hjälp av kortsiktiga respektive långsiktiga åtgärder på betydande förändringar i omgivningen är begränsad. De redan nämnda teorierna ger ingen tydlig förklaring till vad som motiverar företagare till att vidta de åtgärder som de gör på såväl kort som på lång sikt. Därför kan studier om detta bidra till forskning om varför företagare agerar som de gör till följd av förändringar som sker i omgivningen.

1.4 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att få en djupare förståelse för hur svenska lantbruk med olika produktionsinriktningar påverkas av de höjda priserna på insatsvaror samt vilka strategier de har och vidtar till följd av detta. Studien ämnar besvara följande frågor:

- Hur påverkas lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror?
- Vilka strategier har lantbrukarna och har deras strategier förändrats till följd av prishöjningarna på insatsvaror?

1.5 Rapportstruktur

Detta arbete inleds med en introduktion och bakgrundsbeskrivning i syfte att ge en inblick till ämnet. Detta avsnitt åtföljdes sedan av studiens empiriska och teoretiska problem samt syfte och frågeställningar. Därefter inleds kapitel två med valda teorier för arbetet som innefattar en generell beskrivning om ekonomistyrning med en underliggande teori om kostnadshantering, därefter den resursbaserade teorin och till sist teorin om strategisk ledning. I kapitel tre beskrivs metoden som redogör hur arbetet genomförts. Denna del innehåller en allmän beskrivning om kvalitativ metod, litteraturgenomgång, urval, datainsamling, dataanalys, kvalitetskriterier samt etiska aspekter kring studiens genomförande. I fjärde kapitlet redovisas den insamlade empirin och analysen genom beskrivning av lantbruken som sedan

åtföljs av en presentation av den tematiska analysen med avslut i de teman som författarna framställt. Varje tema avslutas med en teoretisk reflektion. I det femte kapitlet diskuteras författarnas förståelse utifrån vad som uppkommit i den empiriska analysen. Slutsatser med besvarande av frågeställningar samt en kritisk reflektion och förslag till fortsatt forskning presenteras sedan i det sjätte och avslutande kapitlet.

2. Teorier

Avsnittet syftar till att beskriva studiens valda teorier som är ekonomistyrning och kostnadshantering, strategisk ledning och till sist den resursbaserade teorin. Dessa teorier representerar utöver innehållet även olika tidsintervall. Ekonomistyrning och kostnadshantering innefattar ett kortsiktigt tidsperspektiv, strategisk ledning har ett medellångt tidsperspektiv och den resursbaserade teori har ett mer långsiktigt tidsperspektiv. Djupare förklaringar återfinns under respektive teori.

2.1 Ekonomistyrning

Ekonomistyrning innefattar ekonomi och styrning där ekonomi syftar till hushållning av de resurser som finns att tillgå, i syfte att ett företag ska kunna överleva på sikt (Almqvist et.al. 2018). Även styrning ingår i begreppet ekonomistyrning som fokuserar på och ämnar påverka människors beteenden. Vidare innebär det också att uppmärksamma verksamhetens utfall i syfte att planera och utveckla den. När ekonomi och styrning förenas och resulterar i ekonomistyrning innebär detta begrepp att tillämpa olika styrverktyg som används för planering och uppföljning av verksamheten. Detta för att bedöma om de styrverktyg som används överensstämmer med de strategier och mål som är övergripande för företaget (ibid).

Ekonomistyrning finns på tre nivåer (Almqvist et.al. 2018), strategisk, taktisk och operativ nivå där skillnaden mellan dessa nivåer är tidsaspekten. Den strategiska nivån har ett långt tidsperspektiv som kan motsvara flera år, exempelvis tre till fem år. Detta skiljer sig från den taktiska nivån som innefattar planering och uppfyllande av mål inom ett till tre år. Inom den taktiska nivån är målen kvantitativa till sin karaktär och där kan ett exempel på mål vara att öka verksamhetens försäljningsvolym. Till sist berörs den operativa nivån som inbegriper kortsiktiga mål inom den löpande verksamheten som behöver uppfyllas inom en vecka eller en månad (ibid). Dessa redan nämnda tidsaspekter innefattar alltså antingen ett långt respektive medellångt och kort tidsintervall. Därav kan ekonomistyrning vara ett bra redskap för en djupare förståelse av operationella kostnader och intäkter, särskilt på kort sikt. Detta är något som kan ske genom kostnadshantering, vilket därför beskrivs nedan.

Kostnadshantering

Kostnadshantering inleds med att skapa en medvetenhet om de kostnader som finns i verksamheten genom att identifiera vilka aktiviteter som utgör kostnader (Groth & Kinney, 1994). Detta är något som även undersöks inom ekonomistyrning därav kan kostnadshantering ses som en underliggande del inom ekonomistyrningen. Vidare menar Groth & Kinney (1994) att endast efter att ha identifierat kostnadsgenererande aktiviteter inom verksamheten kan kostnadshantering bli fördelaktig. Kostnadshantering är en del av företagsstyrning som endast kan kontrolleras genom att förändra de aktiviteter som utgör kostnader i såväl beskaffenhet som omfattning. Enligt Groth & Kinney (1994) är aktivitetsbaserad företagsstyrning ett sätt att identifiera orsaker och effekter, där aktiviteterna utgör orsakerna och effekterna utgör kostnaderna.

Vidare är kostnadshantering inte en statisk process utan kostnader kan förändras över tid av flera olika orsaker, såsom inflation, tekniska innovationer samt utbud och efterfrågan (Groth & Kinney, 1994). Innovation inom informationsteknologi minskar även kostnaden för att införskaffa information om verksamhetens kostnader. Detta leder till att det uppstår nya möjligheter att erhålla information som stödjer ökade åtgärder inom kostnadshantering. Kostnadshantering brukar anta en av flera olika former som är följande: åtgärder för att begränsa kostnader samt åtgärder för att minska och undvika kostnader (ibid). Groth & Kinney (1994) anger flera tillvägagångssätt som kan antas i syfte att minska verksamhetens kostnader. Det första som anges är en kostnadskontroll (cost containment) som innebär försök att vidta de åtgärder som krävs för att minska eller undvika framtida kostnader som är såväl fasta som rörliga. En ytterligare åtgärd som föreslås är att undvika kostnader (cost avoidance) som innefattar att avlägsna aktiviteter som genererar kostnader där nyttan är lägre än utfallet. Slutligen innebär kostnadsminskningar (cost reduction efforts) att minska kostnader som härleds till en viss aktivitet (ibid). I övrigt anser Groth & Kinney (1994) att dessa kostnadsminskade insatser bör bedömas av hur de påverkar aktieägarnas tillgångar.

2.2 Strategisk ledning

Strategisk ledning innefattas av ett medellångt tidsperspektiv, där det ges en förklaring av hur resurser kan skapa värde för företaget. Denna teori redogör för hur mål och uppgifter kan fastställas i en organisation när dess interna styrkor, svagheter och omgivande miljö beaktas. Utifrån organisationens uppsatta mål implementeras strategier som kontrolleras i syfte att avgöra om de bidrar till att uppfylla de uppsatta målen på ett framgångsrikt sätt (Cox et al. 2012). Porter (1996) (se Cox et al. 2012) menar att en strategi består av flera aktiviteter som skiljer ett företag från sina konkurrenter. Vidare menar Porter att om det bara fanns en

önskvärd position inom en bransch skulle det innebära att alla företag inom den branschen skulle tävla mot varandra i syfte att uppnå den positionen. Detta skulle innebära att framgång beror på operativ effektivitet och därmed att i förhand implementerade strategier inte skulle behövas (Cox et al. 2012).

2.3 Resursbaserad teori

Resursbaserad teori härstammar från Edith Penrose (1959) (se Kor & Mahoney, 2004) och ger en långsiktig syn på hur företag kan skapa och utveckla sin resursbas. I kontrast till strategisk ledning, identifierar och beskriver denna teori ett företags upphov av en hållbar konkurrenskraft gentemot andra företag som verkar på samma marknad. Detta görs genom att undersöka ett företags resurser samt samspelet mellan dessa, vilka då enligt Penrose uppger det konkurrenskraftiga företaget. Med detta anger Penrose hur företag kan på ett effektivt sätt förvalta resurser samt skapa möjligheter till produktivitet och diversifiering (se Kor & Mahoney 2004). Vidare förklaras orsakssambandet mellan ett företags resurser, förmågor och konkurrensfördelar. Detta leder till den redan nämnda resursbaserade teorin om skapande av konkurrenskraft (ibid.). Enligt Penrose finns det tre olika slutsatser som teorin kan härledas till. Dessa är resurser inom ett företag, möjligheter som bidrar till ökad produktivitet samt lönsam tillväxt inom ett företag (se Kor & Mahoney 2004). Den första slutsatsen som Penrose argumenterar för är att företag behöver inte enbart skapa värde för att de har resurser men för att de använder sina resurser på ett effektivt och innovativt sätt (Mahoney 1995 se Kor & Mahoney 2004). För det andra beskriver Penrose ett orsakssamband mellan ett företags resurser och upphovet av ett företags produktionsmöjligheter som kan leda till tillväxt och innovation inom verksamheten. Företagschefernas kunskap om varandras kompetenser och företagens resurser har en inverkan på deras upptäckter av produktionsmöjligheter. Penrose argumenterar även för drivkrafter som är avgörande för ett företags tillväxt och inriktning. Detta innebär att det är enbart under en viss tidperiod som ett företags tillväxt är beroende av att högsta chefen inom verksamheten finns tillgänglig samt tillhandahållandet av tekniska kunskaper (Penrose 1959 se Kor & Mahoney 2004). Däremot anser Penrose att den kunskap som företaget redan besitter samt resurser som inte utnyttjas fullt ut bestämmer i vilken riktning företagens tillväxt leder till. Slutligen kan okunskap om dessa redan nämnda faktorer leda till att företaget blir ineffektivt och därmed förlorar konkurrensfördelar (ibid.).

2.4 Teoretisk syntes

I syntesen förenas de tidigare nämnda teorierna där dessa tillsammans skapar en tydligare förståelse för vilka delar som påverkar ett företags fortlevnad. De valda teorierna till denna studie ger förslag på olika strategier företagare kan tillämpa när såväl interna som externa aspekter beaktas. Detta för att säkerställa ett företags fortlevnad när det sker förändringar i omvärlden som kan missgynna företagare. Kostnadshantering har ett internt förhållningssätt som innebär att reducera eller undvika aktiviteter inom verksamheten som utgör kostnader (Groth & Kinney 1994), vilket utgör kortsiktiga åtgärder som företagare kan vidta. Till skillnad från kostnadshantering innebär strategisk ledning att fastställa strategier för att uppnå mål inom verksamheten när hänsyn tas till både interna och externa faktorer (Cox et al. 2012). Denna teori som innebär förändringar av strategier har i stället ett medellångt tidsperspektiv. Den Resursbaserade teorin (Penrose 1959 se Kor & Mahoney 2004) som ingår i denna studie urskiljer sig från de andra teorierna genom att den i stället beaktar de möjligheter som finns inom företagande, genom att företag kan använda sig av befintliga resurser som på så sätt kan skapa konkurrenskraft. Detta medför att den resursbaserade teorin har ett långsiktigt tidsperspektiv. De förändringar som sker när yttre faktorer (såsom prisförändringar på insatsvaror) skapar en ny vardag för företaget, kan uppstå genom reaktioner inom olika tidsintervaller. Dessa reaktioner kan beroende på situation ha ett tidsintervall på såväl kort, medellång eller lång sikt. När samtliga valda teorier samverkar kan de tillsammans skapa en bredare bild för de långsiktiga, medellånga eller kortsiktiga strategier som företagare och även lantbrukare tillämpar till följd av de förändringar som sker i omvärlden. Vilket i det här fallet gäller de prishöjningar som skett på insatsvaror.

3. Metod

I detta avsnitt presenteras studiens tillämpning av metod samt datainsamling, dataanalys och metodens kvalitetskriterier med tillhörande information samt en etisk reflektion av studien.

3.1 Kvalitativ forskningsmetod

Författarna har till denna studie valt att implementera en kvalitativ forskningsmetod. Det innebär att den data som samlats in presenteras i ord snarare än i siffror (Bryman & Bell, 2017). Vidare innebär denna metod, som i det här fallet baseras på intervjuer med fyra lantbruk, att skapa en kontextuell förståelse och därmed en uppfattning om den sociala verklighet som lantbrukarna befinner sig i. Författarna vill i studien se hur svenska lantbruk påverkas finansiellt av de höjda priserna på insatsvaror samt vilka strategier lantbrukarna implementerar till följd av detta. Författarna anser därför att den kvalitativa metoden är lämpligast eftersom syftet med studien är att ge en djupare förståelse för enskilda lantbrukare och inte att förmedla en generell bild av svenskt lantbruk.

Vidare har inte denna studie en naturvetenskaplig forskningsmodell utan ett tolkningsperspektiv som innebär ett beaktande av den skillnad som finns mellan naturvetenskapliga objekt och samhällsvetenskapens studieobjekt, där det jämfört med naturvetenskapen innefattar människor och institutioner (Bryman & Bell, 2017). Därav är frågeställningen till denna studie öppen eftersom den inte omfattar hypoteser som ska bevisas eller motbevisas, vilket är förekommande inom naturvetenskaplig forskning. Vidare har studien ett induktivt förhållningssätt som innebär att teori genereras utifrån praktik (Bryman & Bell 2017).

I övrigt är denna studie en jämförande fallstudie som innebär att en viss situation eller miljö studeras. Det kan till exempel innebära en analys av en arbetsplats eller organisation (Bryman & Bell 2017). I denna fallstudie ingår flera lantbruksföretag som ska analyseras vilket benämns som multipel fallstudiedesign. Detta innebär en jämförelse av resultaten från respektive lantbruk som sedan kan ställas emot varandra (ibid). Studien innefattar lantbruksföretag med två olika produktionsinriktningar för att kunna skapa en bredare bild vid jämförande av prishöjningarnas påverkan på svenskt lantbruk.

3.2 Litteraturgenomgång

Vid genomförandet av denna studie behövs relevanta artiklar som enligt Bryman & Bell (2017) kan hjälpa författarna att få inblick i det valda ämnet och kunskap om företagande överlag samt strategier företagare kan vidta i olika oförutsedda situationer. Författarna har använt sig av flertalet databaser såsom exempelvis epsilon, Primo, Google Scholar samt Journal of Business strategies. Dessa databaser tillhandahåller relevanta och i huvudsak vetenskapligt granskade artiklar som kan vara till hjälp för att utforma teorikapitlet i uppsatsen. För att finna information om relevanta teorier har sökord som "Cost management", Resource based theory och "Strategic management" tillämpats, vilka är de engelska översättningarna för kostnadshantering, resursbaserad teori samt strategisk ledning.

För att få information om prishöjningarna som skett på insatsvaror samt kriget i Ukraina och Sveriges livsmedelsförsörjning överlag har sökmotorn Google använts samt tidningsartiklar som tillhandahålls av databasen Retriever business. I Retriever business har sökord såsom "Lantbruk höjda priser," "lönsamhet lantbruk" och "lantbruk i kris" använts. Författarna är medvetna om osäkerheten i att använda Google för sökning efter information. Däremot på grund av att den rådande situationen i omvärlden är relativt ny och unik av sitt slag är den vetenskapliga information som finns tillgänglig kring detta ämne begränsad. Detta motiverade till att använda sökmotorn Google.

3.3 Urval

Urval innefattar de deltagare som väljs ut för att ingå i en studie, som i det här fallet grundar sig på målstyrt urval (Bryman & Bell 2017), vilket tre av lantbrukarna valdes genom. Den fjärde lantbrukaren valdes med anledning av rekommendation från en av lantbrukarna och kontaktades därefter. Syftet med ett målstyrt urval är att hitta relevanta fall som kan bidra till besvarandet av forskningsfrågorna samt att, i denna studie, att de valda fallen skiljer sig ifrån varandra (ibid). I denna studie skiljer sig lantbruken med att vara inriktade på mjölkproduktion respektive spannmålsproduktion. Vid val av studieobjekt beslutades att studien skulle grunda sig på fyra olika lantbruk som har såväl ekologisk som konventionell inriktning. Med anledning av att både ekologiska och konventionella lantbruk påverkas av de kostnadsökningar som nu infinner sig. Urvalet begränsades geografiskt med att lantbruken är belägna i norduppland. Författarna använde sig av sina respektive befintliga nätverk där studieobjekt rangordnades efter storlek och produktion. Detta för att få relevanta jämförelseobjekt för det område som valts samt att det skulle finnas olika alternativ ifall de som var förstahandsval tackade nej. De övriga potentiella lantbrukarna behövde inte kontaktas eftersom de lantbrukare som

författarna ämnade att kontakta till att börja med tackade ja. Nedan presenteras en tabell med generell information om lantbrukarna samt hur de har kontaktats till att börja med (se Tabell 1).

Tabell 1. Information om lantbrukarna

Lantbrukare	Kontakt via	Inriktning	Urval	Belägna
Tore & Mikaela Alm	Telefon	Konventionell	Målstyrt	Norduppland
Emanuel Bengtsson	Telefon	Konventionell	Målstyrt	Norduppland
Wilhelm Claesson	Telefon	Konventionell	Rekommendation	Norduppland
Sune Dahl	Telefon	Ekologisk	Målstyrt	Norduppland

3.4 Datainsamling

För att samla in empiri till studien genomfördes semistrukturerade intervjuer. Detta på grund av det ger respondenterna möjlighet att ge mer utfyllande svar jämfört med exempelvis en enkätundersökning. Semistrukturerade intervjuer är förekommande inom den kvalitativa forskningen och innebär att de tilltänkta frågorna deltagarna ska besvara finns formulerade i ett i förhand skrivet frågeformulär (Bryman & Bell 2017). Däremot ger denna intervjuform deltagarna större frihet att besvara frågorna som de själva önskar och det finns även utrymme för följdfrågor (ibid.). I denna studie ställde inte intervjuaren frågorna nödvändigtvis efter den ordning som finns angiven i frågeformuläret eftersom samtalen utvecklades i olika riktningar under intervjuernas gång. Vidare innebär denna intervjuform att intresset är riktat åt lantbrukarnas ståndpunkter snarare än forskarnas (Bryman & Bell 2017). Denna mer avslappnade intervjuform kan även skapa större förutsättningar att respondenten ger ärliga och genomtänkta svar.

Vid empiriinsamling genomfördes intervjuer både på plats hos lantbrukarna och via telefon. Intervjuerna med Tore och Mikaela Alm samt Emanuel Bengtsson genomfördes via personligt möte medan intervjuerna med Wilhelm Claesson och Sune Dahl genomfördes via telefon (se Tabell 2 nedan). Anledningen till att två intervjuer genomfördes via telefon var att lantbrukarna önskade detta på grund av tidsbrist bland annat till följd av vårbruket. Förutom att telefonintervjuer är tidseffektiva kan de vara mer kostnadseffektiva för att de kan genomföras på valfri plats och därmed kan bespara restid (Bryman & Bell, 2017). När telefonintervjuerna som ingick i denna studie genomfördes valde författarna att befinna sig på Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. För att nämna en ytterligare

fördel med telefonintervjuer kan respondentens svar på frågorna inte påverkas i lika hög grad av intervjuarens egenskaper såsom ålder, kön samt dennes blotta närvaro (Bryman & Bell, 2017). Däremot finns vissa nackdelar med telefonintervjuer som exempelvis svårigheter med att ställa känsliga frågor samt att intervjuaren inte kan läsa av respondentens kroppsspråk (Bryman & Bell, 2017). Vidare genomfördes intervjuer som tidigare nämnt på plats hos två av lantbrukarna, vilket det finns både fördelar och nackdelar med. Direkta intervjuer kan vara längre än telefonintervjuer samt att det går att läsa av respondenternas kroppsspråk ifall respondenten missförstår frågan som ställts eller liknande. En nackdel med denna intervjuform är att respondenternas svar kan påverkas av intervjuarens egenskaper som exempelvis ålder och kön (ibid.). Nedan presenteras i en tabell vilka intervjuer som genomfördes på plats hos lantbrukarna respektive via telefon samt datum och tidsåtgång för varje intervju (se Tabell 2).

Tabell 2. Intervjuschema

Intervjuschema	Datum	Intervjuform	Tid	Lantbrukstyp
Tore & Mikaela Alm	22/4 - 2022	Personligt möte	46 min	Mjök
Emanuel Bengtsson	28/4 - 2022	Personligt möte	51 min	Spannmål
Wilhelm Claesson	29/4 - 2022	Telefonintervju	15 min	Spannmål
Sune Dahl	29/4 - 2022	Telefonintervju	37 min	Mjök

Alla intervjuer förutom den tredje med Wilhelm Claesson är inspelade. Inspelningarna ger en större säkerhet för författarna att återge rätt fakta och i fall av citat, korrekta meningar. Vid kontakt med varje lantbrukare som ingår i studien ställdes frågan om en inspelning av empirimaterialet var tillåtet, vilken samtliga lantbrukare accepterade förutom Wilhelm Claesson. Resterande lantbrukare såg inget hinder med en inspelad intervju. I början av varje intervju ställdes generella frågor om lantbrukarens liv och verksamhet för att skapa en bild av verksamheten samt för att mjuka upp stämningen och skapa tillit. Till de lantbrukarna utan djur nämndes inte frågorna angående djur. Därefter ställdes frågor som var anknytta till syftet med studien (se bilaga 1).

Innan intervjuerna genomfördes en så kallad pilotintervju med en närstående till den ena intervjuaren för att styrka studien och se till att intervjuerna var väl förberedda inför de faktiska intervjuerna.

3.5 Dataanalys

Analysen av intervjuerna utfördes genom en tematisk metod. Detta tillvägagångssätt innebär att söka efter teman i den insamlade empirin med hjälp av koder (Bryman & Bell 2017). För att finna teman är det möjligt att söka efter återkommande ämnen i den insamlade empirin samt likheter och skillnader mellan intervjupersonernas svar på samma frågor som ställts (Ryan & Bernard se Bryman & Bell 2017). Till analysen har ett induktivt förhållningssätt antagits där teorin ges av praktik (Bryman & Bell 2017).

För att analysera insamlade data lyssnade författarna på det inspelade materialet och transkriberade detta till text för att möjliggöra kodningen. Därefter läste författarna igenom anteckningarna och sammanställde svar på frågor som är väsentliga för studien i en tabell för varje lantbrukare, var och en för sig. Av de 26 frågorna ansågs 12 vara väsentliga för studien (se Tabell 3). Därefter formulerades nyckelord som fick vara till grund för att framställa kodord. Dessa kodord framkom i olika steg, genom så kallad första och andra stegskodning samt även i vissa fall med ett tredje steg i kodningen. Enligt Linneberg & Korsgaard (2019) innebär detta att kodorden formulerats i flera steg till dess att urskiljning av vissa återkommande kodord sammanställs till teman. De olika stegen radades upp i en ytterligare tabell där samtliga lantbrukare ingår (se Tabell 3). Med hjälp av kodorden formulerades teman som utgjorde rubriceringarna i den empiriska analysen. De fyra teman som identifierades var *strategi, förändring i omgivningen, icke rationellt beteende* samt *nytänkande*.

3.6 Kvalitetskriterier

I och med den valda forskningsmetoden finns ett antal kvalitetskriterier som behöver uppfyllas för att studien ska anses vara trovärdig. De kvalitetskriterier som finns representerade är *trovärdighet och äkthet* (Bryman & Bell, 2017). Inom trovärdighet finns fyra delkriterier som är *tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering* (Guba & Lincoln, 1994 se Bryman & Bell, 2017).

Tillförlitligheten i studien grundar sig på hur väl de framtagna resultaten stämmer överens med verkligheten (Bryman & Bell, 2017). I denna studie ingår fyra fall som kan analyseras och jämföras för att påvisa återkommande samband som framkommit av den insamlade empirin. Dessutom ingår enbart den empiri som är relevant för studiens resultat och slutsatser. *Överförbarhet* syftar till om studiens resultat och slutsatser kan generaliseras till andra miljöer än enbart den studerade (Bryman & Bell, 2017). Detta kriterium är svårt att uppnå med denna studie eftersom den är begränsad till några få lantbruksföretag som är belägna inom ett

visst geografiskt område. Därav kan den endast generaliseras till liknande lantbruksföretag med samma produktionsinriktningar som de som ingår i studien. Kriteriet *pålitlighet* innebär att alla steg i forskningsprocessen redovisas i studien och att studiens trovärdighet kan styrkas överlag (Guba & Lincoln, 1994 se Bryman & Bell, 2017). Ett exempel här är den pilotintervju som utfördes innan de för studien intervjuade lantbrukarna. En konsekvens av detta kriterium är att samtliga faser i detta arbete redogörs där de olika delarna i uppsatsen utgörs av noggrant utvalda källor. Det fjärde och sista kriteriet inom kvalitetskriteriet trovärdighet är *konfirmering* eller *bekräftelse*. Detta innebär att forskaren agerat i god tro och inte tillåtit egna värderingar eller åsikter påverka arbetets resultat och slutsatser (ibid). I och med att det är svårt att uppnå absolut objektivet i den här typen av samhällsvetenskapliga studier kan författarna endast ha ett *reflexivt* förhållningssätt. Detta innebär en medvetenhet hos författarna om sina egna värderingar samt kulturella och politiska kontext (Riach 2009 se Bryman & Bell, 2017). Författarna till detta arbete har därför förhållit sig reflexiva och i den mån det går uteslutit egna värderingar eller åsikter som kan påverka studiens resultat och slutsatser.

Äkthet är ett annat kvalitetskriterium som ingår i kvalitativ forskning. När detta kriterium beaktas ska studien bland annat förmedla en rättvis bild av deltagarna som ingår i studien (Guba & Lincoln, 1994 se Bryman & Bell, 2017). För att säkerställa att det som deltagarna förmedlat blir korrekt återgivet i studien har intervjuerna med dem spelats in, om medgivande skett. Med hjälp av inspelningarna är det möjligt att kontrollera på nytt vad som sades under intervjuerna. Förutom detta respekteras lantbrukarnas åsikter och ståndpunkter samt verksamheter (Bryman & Bell, 2017).

Kritik mot metod

Denna studie är begränsad till lantbruksföretag i Uppland som är inriktade på spannmålsodling respektive mjölkproduktion. Därav kan studien som tidigare nämnt inte ge en generell bild för alla de produktionsinriktningar som finns inom lantbruket. Vidare kan studien uppfattas som subjektiv eftersom resultatet för den här typen av forskning kan anpassas utifrån vad forskarna anser är betydelsefullt och viktigt (Bryman & Bell, 2017). Däremot kommer ett varsamt förhållningssätt antas för att bevara någon form av objektivitet för studiens trovärdighet. Utöver detta kan studien även vara svår att replikera i framtiden på grund av svårigheten med att återge hur slutsatserna uppnåtts då de preciseras i ord och inte i siffror (ibid.).

3.7 Etik

Respondenterna i intervjuerna har tillfrågats i förtyd om deras medverkan ska vara anonym eller ej. Vid tillfälle att anonymitet önskats har detta implementerats genom sensitivt kontaktagande, utbyta namn på respondenter och dess företag samt avlägsnande av inspelat material vid avslut av studien. Två av respondenterna önskade vara anonyma i denna studie, därav har samtliga respondenter blivit tillägnade fiktiva namn utefter den ordning som intervjuerna utförts. Respondenterna fick ta del av intervjufrågorna i förväg och författarna frågade även respondenterna om tillåtelse att spela in intervjuerna varav en respondent inte önskade det. Vidare ämnar författarna inte använda den information som framkommit av empirin till något annat än denna undersökning.

4. Empirisk Analys

I följande avsnitt ges först en presentation av lantbruken som ingår i studien, för att sedan gå vidare till att förklara den tematiska analysen och dess teman som framkommit, tillsammans med de valda teorierna för uppsatsen.

4.1 Presentation av lantbruken

Nedan presenteras de intervjuade lantbruken som medverkar i fallstudien. Samtliga lantbrukare innehar fiktiva namn för sin egen anonymitet.

4.1.1 Tore och Mikaela Alm

Tore och Mikaela Alm driver tillsammans en konventionell mjölkgård i norra Uppland med cirka 70 mjölkande kor i en robotmjölkande lösdriftsladugård. Mikaela är född på gården men är utbildad lärare, vilket hon även arbetar med idag. Tore har bakgrund som svetsare och mekaniker men arbetar idag heltid på gården. Mikaela och Tore tog över driften 2009 efter några år på annat håll. Ett generationsskifte gjordes 2012. Mikaelas föräldrar bor kvar på gården, så även parets barn. Ladugården är relativt nybyggd och stod färdig 2015. Till driften finns cirka 190 ha åkermark till förfogande, inkluderat arrenden. Här odlas 50 ha spannmål såsom havre, korn samt höst- och vårvete. All spannmål återfinns i foderstaten för korna. 75 - 80 ha vall skördas varje år. Resterande åkermark inkluderas endast av beten. Utöver detta återfinns 240 ha skog. Tore och Mikaela innehar även en solcellsanläggning som förser gården med el.

4.1.2 Emanuel Bengtsson

Emanuel driver konventionell spannmålsodling på en gård norr om Uppsala. Han är uppväxt på gården och bor idag där med fru och barn. Emanuel innehar en lantbruksutbildning från naturbruksgymnasiet Jälla samt en lantmästarexamen från SLU Alnarp. Utöver detta arbetade Emanuel utomlands och på omkringliggande gårdar innan han började arbeta tillsammans med sin pappa hemma på gården år 2001. Detta i samband med ett erbjudande om att arrendera en granngård. Arrendet upplöstes 2010 och i samband med detta gjordes ett generationsskifte av gården och Emanuel övertog den huvudsakliga driften. Dock är hans pappa fortfarande delaktig i lantbruket och de brukar åkrarna tillsammans även idag. Fram till 2010 fanns även en köttjursbesättning som avvecklats. Gården består av 55 ha skog och cirka 35 ha åker. Utöver detta arrenderas cirka 60 ha åker och den totala arealen sammanräknas då till 95 - 100 ha. Spannmålen som odlas är höst och vårvete, korn

och havre. Därutöver odlas även en viss mängd vall till försäljning av häst-hö. Utöver gården har Emanuel en entreprenadverksamhet som består av plogning och sandning under vintern samt gräs-körning under sommarhalvåret. Utöver detta även uthyrning av hus.

4.1.3 Wilhelm Claesson

Wilhelm är född på gården där han idag brukar konventionell spannmålsodling. Ett utköp av föräldrarna gjordes för många år sedan och Wilhelm har fortsatt i sin pappas fotspår då intresset funnits. Gården är belägen i norra Uppland och innefattar cirka 65 ha åker och 150 ha skog. Utöver detta arrenderar även Wilhelm cirka 65 ha och den totala arealen blir då 130 ha. Spannmålen som odlas är whiskey- och öl malt, vår- och höstvetete samt en del höstraps.

4.1.4 Sune Dahl

Sune bor på en släktgård tillsammans med sin familj där de driver en ekologisk mjölkproduktion norr om Uppsala. Ett intresse av lantbruket har alltid funnits hos Sune och efter sin tvååriga lantbruksutbildning har han arbetat som lantbrukare. Generationsskiftet av gården genomfördes tillsammans med Sunes bror på mitten av 80-talet och fram till 2007 - 2008 drev de gården tillsammans, med ett skifte till ekologisk produktion 1994. Vid 2007 - 2008 var en utveckling av gården aktuell och ett robotstall med lösdrift byggdes. Här får 85 djur plats, där 55 - 60 stycken är mjölkande kor och resterande är sinkor. Till gården finns cirka 160 ha åker där majoriteten består av vall och 25 - 30 ha innefattas av spannmål. Spannmålen odlas här endast för att ge möjlighet att bryta upp och så om ny vall. Den spannmål som odlas stannar kvar på gården i bal-pressad eller tröskad form som foder till korna.

4.2 Tematisk Analys

I följande del presenteras studiens teman mer ingående samt hur de korresponderar till yttranden i intervjuerna. Nedan illustreras i en tabell hur den insamlade empirin kodats (se Tabell 3). Kolumnen "Fråga" i tabellen nedan är de frågor som valts ut från intervjuerna som anses vara väsentliga för studien (se bilaga 1). Kolumnen "Nyckelord" utgör det som respondenterna framfört under intervjuerna. Dessa nyckelord har sedan kodats och som därefter identifierats till teman. Dessa teman utgör temana i den tematiska analysen. Utöver detta diskuteras hur varje tema relaterar till tidigare nämnda teorier.

Tabell 3. Kodningsschema.

Fråga	Nyckelord	Kodning	Tema
4	Inget annorlunda, hittar nya vägar	Nytänkande, tradition Strategi, ovisshet	Strategi
15	Säkra upp, hopp, ovisshet	Strategi, Nytänkande,	Strategi
16	Inte tänkt klart, nya vägar, agera efter omvärldsläge	ovisshet Strategi, Ovisshet	Strategi
19	Politiska beslut, träda eller arrondera ut, hitta lösningar		Strategi
22	Byta ut, odla mer, omfördelning	Nytänkande, strategi, försiktighet	Nytänkande, Strategi
12	Köper på höst, lyckligt lottad, dyrt, hopp	Påverkan, Strategi	Förändring i omgivning
13	Diesel, kraftfoder, el, gödning	Vardagliga insatsvaror	Förändring i omgivning
18	Ligger på is, är försiktig, tänker annorlunda	Nytänkande, Påverkan, Strategi	Förändring i omgivningen
24	Nästa år, mår sämre, stress, oro, finns i bakhuvud, glädjen försvinner	Påverkan, Nästa år	Förändring i omgivningen
26	Går bra, hänger på skörd, väder	Positivt utfall, väder, ovisshet	Förändring i omgivningen
14	Rötslam, mer spannmål, ovisshet, försiktig, modlöst	Bondens filosofi, Ovisshet	Icke rationellt beteende
20	Fortsätta, nedläggning, dra ner, ovisshet	Bondens filosofi, strategi	Icke rationellt beteende

4.2.1 Strategi

Kodning

När den insamlade empirin för denna studie analyserades och kodades i syfte att jämföra samband och skillnader mellan respondenternas svar uppkom temat *strategi*. Detta på grund av att flera av de frågor som ställdes till respondenterna samt deras svar, var anknutna till om de har vidtagit några åtgärder eller strategier till följd av de förhöjda priserna på insatsvaror. Temat identifierades med tvåstegskodning. Sex av intervjufrågorna och sju kategorier är relevanta för temat strategi (se Tabell 3).

Intervjuerna

Majoriteten av de som intervjuades anser att de inte implementerat strategier till följd av de höjda priserna på insatsvaror. Vidare har samtliga lantbrukare köpt in de flesta insatsvarorna i förväg såsom plast, handelsgödsel och utsäde. Under intervjuerna ställdes även fler frågor inom temat strategi angående respondenternas framtidsplaner och om de har förändrats på grund av den rådande situationen, vilket även diskuteras nedan.

Tore och Mikaelas lantbruk

Tore och Mikaela Alm anser att de har strategier som bland annat innebär att de brukar köpa in de insatsvaror som behövs inför vårbruket redan på hösten. Vidare vill de alltid betala av sina fordringar i tid och de har även bundit räntorna på sina lån. Däremot på grund av de höjda priserna på insatsvaror vill de planera sina körningar bättre för att spara på dieselåtgången. I övrigt vill Tore och Mikaela hitta nya vägar i odlingen till följd av den rådande situationen i omvärlden. Detta innefattar att handelsgödseln i högre grad ersätts med flytgödsel och rötslam på åkrarna samt att de själva odlar mer spannmål som ersätter inköpet av kraftfoder. Tore och Mikaela planerar att bygga en ny avdelning där de kan förvara tjurkalvar som de föder upp till slakt. Dock uppger de att de är mer avvaktande med sina framtidsplaner på grund av kostnadssituationen.

Emanuel's lantbruk

Emanuel var en av de respondenter som inte anser sig ha några strategier till följd av prishöjningarna. Dock ser författarna några generella strategier som Emanuel brukar tillämpa, bland annat att han likt Tore och Mikaela amorterar sina lån när räntan är låg men upphör med detta när räntan ökar. Vidare brukar Emanuel även främst köpa begagnade maskiner när det behövs och reparerar dem själv när han

kan och ser det som ett sätt att minska sina utgifter. Om situationen inte förändras och priserna på insatsvaror fortsätter att skena kan han tänka sig att genomföra förändringar i odlingen som att odla mer ärtor och vårsäd. Vårsäd är något han vill odla mer av nästkommande år på grund av att vårsäden kräver mindre mängd gödning (handelsgödsel). I övrigt vill Emanuel bedriva sin verksamhet som han brukar om han kan. Han anser dock att framtidsplanerna har förändrats till följd av den rådande situationen. Han uppger att han är mer negativt och försiktigare inställd på grund av att han inte vill vara den generation som raserar verksamheten. Emanuel anser att hans verksamhet går bra men hoppas att kunna investera i annat än dyra insatsvaror, citerat nedan:

(...)”Företaget går bra, roligare att investera i något annat än dyr diesel och gödning” (...) - Emanuel

Entreprenadverksamheten som innefattar snöröjning under vintern utgör en säkerhet för Emanuels verksamhet då det fungerar som en alternativ inkomstkälla.

Wilhelms lantbruk

Under intervjun uppgav Wilhelm att han vill köra som vanligt för att säkerställa en så bra avkastning på skörden som möjligt, vilket antas vara hans strategi. När det kommer till förändring i odlingen ser han inget annat val än att lägga marken i träda eller arrendera ut den. Dock är detta en sista utväg, och hans framtidsplaner att fortsätta som vanligt infinner sig därmed fortfarande. Däremot menar han att i och med kostnadsökningarna tänker han annorlunda samtidigt som han menar att kostnaderna kan kompenseras med högre spannmålspris.

Sunes lantbruk

Sune anser sig inte ha några strategier förutom att snåla på de resurser han har och planera sina körningar likt Tore och Mikaela för att kunna spara diesel. I övrigt brukar Sune odla större andel vall med mindre inslag av fodersäd då hans mark är bättre lämpad för vallodling och att detta är något som inte går att förändra. Han bedömer därför att han inte kan förändra sina odlingsstrategier. När det kommer till Sunes framtidsplaner svarar han liknande Tore och Mikaela, att han är avvaktande med sina framtidsplaner på grund av kostnadssituationen. Däremot planerar han att investera i ett gårdsmejeri och vill sälja både kött och mjölk i form av gårdsförsäljning. Hans ambition är att kunna förse närområdet med mat och menar att detta är en strategi som inte förändrats, men som däremot inte behöver påskyndas.

Teoretisk reflektion

Strategi är något som konstant uppkommer inom lantbrukssektorn även om många lantbrukare själva inte är medvetna om detta. Enligt Porter (1996 se Cox et.al. 2012) som diskuterar strategisk ledning handlar en stor del av strategi om vad som utmärker företagens, i detta fall lantbrukets särskiljande drag gentemot andra lantbruk. Här ser vi som exempel att majoriteten av de intervjuade lantbrukarna svarat på frågor angående strategier, att de inte implementerat detta, medan det visar sig senare under intervjuerna att så inte är fallet. Alla intervjuade lantbrukare har någon form av strategi som de använder sig av. Samtliga respondenter vidtog exempelvis undermedvetet en strategi som innebar att införskaffa nödvändiga insatsvaror redan på hösten, även om de inte ska användas förrän på våren. Vidare innebär strategisk ledning att ett företags implementerade strategier urskiljer det från sina konkurrenter (Cox et al. 2012). I det här fallet urskiljer sig Tore och Mikaela från de övriga lantbrukarna med att de tillämpar nya metoder inom odlingen som exempelvis användning av rötslam och flytgödsel som ersätter användning och inköp av handelsgödseln. Detta tillvägagångssätt kan även härledas till resursbaserad teori (Kor & Mahoney 2004) som innebär användning av befintliga resurser som utgör mer långsiktiga åtgärder samt kostnadshantering som innebär att vidta de åtgärder som krävs för att undvika kostnader (Groth & Kinney 1994). Det framgår av den insamlade empirin att samtliga respondenter vidtar olika åtgärder för att undvika kostnader, till exempel att Emanuel enbart amorterar sina lån när räntorna är låga samt att han försöker reparera sina maskiner själv när han kan för att undvika reparationskostnader. De åtgärder som lantbrukarna vidtar för att undvika kostnader utgör kortsiktiga åtgärder på de kostnadshöjningar som skett på insatsvaror. Vidare kan ekonomistyrningens (Almqvist et.al. 2018) kortsiktiga eller långsiktiga förhållningssätt avgöra lantbrukarnas val av strategi. Detta genom att lantbrukarens tro på om kostnadshöjningarna är beständiga eller temporära avgör vilken typ av strategi de utnyttjar. Däremot kan flera av Tore och Mikaelas beslut härledas till mer långsiktiga åtgärder som att de vill förändra sina odlingsstrategier till följd av situationen.

4.2.2 Förändring i omgivningen

Kodning

Det andra temat som uppkom under kodningen är *förändring i omgivningen* och här har även ett tredje steg gjorts i kodningen för framkommandet av detta. Temat innefattar både en negativ och positiv påverkan som de förändringar i omgivningen har på Sveriges lantbrukare. Vid kodningen uppkom detta på fem av de tolv väsentliga frågorna och i nio olika kategorier (se Tabell 3). Detta främst på frågor gällande förändringen av priser på insatsvaror och hur detta påverkat lantbrukets fortlevnad. Frågor hur den enskilda lantbrukaren hanterar situationen, både

hanteringen av företaget och hur lantbrukaren hanterar sitt psykiska mående kan också härledas till de olika frågorna och kategorierna. Under uppbyggandet av studien fanns en tro om en negativ påverkan av förändringen men under insamlandet av empiri uppkom överraskande även en positiv vinkling på detta tema.

Intervjuerna

En av de frågor med som ställdes till respondenterna gällde om hur de har klarat av prishöjningarna på insatsvaror och som därmed ämnar besvara hur de har påverkats av förändringarna som skett i omgivningen. En ytterligare fråga som ställdes till respondenterna gällde om vilka prishöjningar på insatsvaror som har drabbat dem hårdast. Samtliga lantbrukare är överens om att de har påverkats mest negativt av prishöjningen på diesel och de känner även en större oro för nästkommande år än detta år. Utöver detta blev svaren på frågan om lantbrukarnas psykiska mående gällande prisförändringarna också negativ.

Tore och Mikaelas lantbruk

Tore och Mikaela är överens om att priserna på alla nödvändiga insatsvaror ökat, men att det är främst de höjda priserna på diesel och handelsgödsel som påverkat dem hårdast. Nedan citeras vad Tore sade angående prisutvecklingen på insatsvaror:

“Allt är dyrare, diesel framför allt under vårbruket, kraftfoder, plast, gödning tre gånger så dyr, 2,70 förr, nu 8,70, ska man avvakta eller handla snabbt?” -Tore

Vidare innehar Tore och Mikaela en solcellsanläggning, vilken förser gården med el. Detta innebär följaktligen att deras förbrukning av el inte påverkats negativt likt exempelvis Sune (se nedan). Utöver detta anser Tore och Mikaela att de har påverkats negativt psykiskt av prisförändringarna på grund av den oro som uppstår både gällande i år och hur skörden artar sig men även för nästa år och hur priserna utvecklats sig fram till dess.

Emanuels lantbruk

Emanuel berättar som Tore och Mikaela att prisökning skett på alla nödvändiga insatsvaror. Däremot anser han att han inte drabbats speciellt negativt av prishöjningarna än och menar att situationen hade varit sämre om de hade haft djurproduktion. Trots prishöjningarna på handelsgödsel kommer han använda samma mängd som han brukar. Vidare påpekar han att dieseln var dyr redan innan kostnadshöjningarna. Emanuel har en del hälsoproblem som dykt upp de senaste åren, vilka inte blir bättre av den stress han känner gällande vår och höstbruk. Han berättar även om den glädje han tidigare känt, och hur denna förändrats senaste tiden, citerat nedan:

“Jag mår sämre. Jag har tidigare känt en glädje när jag får börja med vårbruket och en allmän glädje åt saker. Jag känner inte riktigt att jag har den glädjen i år, inte samma som tidigare. Kan dock ha med hälsan att göra men känns tråkigt att bara för att man har ett företag så ska man behöva gå runt och oroa sig om man gör rätt eller fel, och om man ska klara de här höjningarna eller inte”. - Emanuel

När det kommer till positiv påverkan menar Emanuel att prishöjningarna kommer till viss del vägas upp av de högre spannmålspriserna, vilket han tror kommer bidra till ett positivt ekonomiskt utfall detta år.

Wilhelms lantbruk

Wilhelm beställde de mesta insatsvarorna tidigt och menar att han till följd av detta inte påverkats i lika hög grad än om han skulle ha avvaktat med att köpa in dem. När han väl beställde insatsvarorna tyckte han att det var dyrt men han är nöjd med detta tillvägagångssätt i efterhand. Trots den inverkan som prishöjningarna medfört kommer Wilhelm bedriva sin verksamhet som han brukar om han kan. Han hoppas att det ekonomiska utfallet för detta år blir som det brukar och menar att de ökade kostnaderna kan vägas upp av de högre spannmålspriserna.

Sunes lantbruk

Sune berättade att han påverkats mest negativt av prishöjningen på diesel men han har även påverkats negativt av de höjda elpriserna. Dessa har ökat med uppemot femtusen kronor varje månad trots att han har fasta avtal.

Sune berättar att hans kostnader har ökat med en kvarts miljon sedan priserna på insatsvaror ökade och att en del av hans vardag är att leva på krediter. Han anser att det är svårt att bedöma hur utfallet kommer bli detta år men att resultatet i verksamheten överlag är positivt. Han känner en viss oro över förändringarna i omgivningen, som blir speciellt kännbart när räkningarna ska betalas.

Intervjuerna

Med andra ord är de insatsvaror som främst påverkar lantbrukarna negativt, de som utnyttjas till vardags. Utöver detta blev svaren på frågan om lantbrukarnas psykiska mående gällande prisförändringarna också negativ. Samtliga lantbrukare är oroliga över förändringen i omgivningen och framför allt dess påverkan på nästa år. Alla tror att detta år kommer få ett av de bättre utfallen de haft senaste åren på grund av att intäkterna blir betydligt högre än tidigare, till följd av högre priser på de jordbruksprodukter som de säljer samt att de försöker minska kostnaderna efter bästa möjliga förmåga.

Teoretisk reflektion

Inom den strategiska ledningen (Cox et.al. 2012) tas hänsyn till hur företagets interna styrkor och svagheter samt dess omgivande miljö påverkar hur företaget kan arbeta mot de uppsatta målen och utföra sina uppgifter. Något som klargörs tydligt i intervjuerna är att den omgivande miljön influerar hur lantbrukarnas mål utformats och även eventuell omvandling av dessa. Exempel på detta är de framtidsplaner som lantbrukarna berättat om men som i och med kostnadshöjningarna fått senareläggas. Exempelvis den maskinhall som Tore och Mikaela planerar att börja bygga. Dessa förändringar i miljön leder även till att lantbrukens interna svagheter lyfts fram som Sunes problem med att få tillräckligt med intäkter för att kunna betala diverse fordringar.

Därutöver kan inte empirin som ingår i detta tema härledas till de resterande valda teorierna för denna studie i en större utsträckning. I enlighet med den resursbaserade teorin (Kor & Mahoney, 2004) och en av Penroses tre slutsatser, bör ett företag använda sig av sina befintliga resurser på ett effektivt och nytänkande sätt. Av vad som framkommit av empirin är implementering av nya innovativa lösningar något som de flesta lantbrukare i studien inte tillämpar, trots förändringarna i omgivningen. Detta är något som skulle kunna härledas till ekonomistyrningens kortsiktiga förhållningssätt (Almqvist et.al. 2018), om lantbrukarna tror att de förändringar som sker i omgivningen är övergående. Lantbrukarnas inställning till det som sker i omvärlden samt deras val av kortsiktiga eller långsiktiga åtgärder är avgörande för om de vill nå nya lösningar genom effektivisering och innovation. De flesta lantbrukarna som ingår i denna studie vill fortsätta med att använda sina befintliga resurser på samma sätt som de brukar, i hopp om att situationen ska förändras. Enligt Tore och Mikaela är detta inte ett alternativ och de vill därför effektivisera sin verksamhet med alternativa resurser och tillvägagångssätt innan de anser att det är för sent för att kunna genomföra sådana förändringar. Därav har de implementerat mer långsiktiga åtgärder och skiljer sig från de resterande lantbrukarna som ingår i studien. Däremot om kostnadsökningarna infinner sig över en längre tid kan de vara avgörande för lantbrukarna att använda sina befintliga resurser på nya sätt.

4.2.3 Icke rationellt beteende

Kodning

Vid kodningen uppkom temat *icke rationellt beteende* som också kan härledas till lantbrukarnas val av strategier vid händelse av exempelvis ytterligare prisökningar på nödvändiga insatsvaror. Av vad som framkom av intervjuerna är samtliga lantbrukare känslomässigt anknutna till sina verksamheter vilket kan innebära att

ett avvecklande är en sista utväg vid händelse av kriser eller liknande. Detta kan därmed transfereras till ett icke rationellt beteende, eftersom det rationella alternativet här borde vara en nedläggning eller grövre omstrukturering av produktionen vid exempelvis en krissituation. Vid kodningen kunde två intervjufrågor med svar samt fyra kategorier specifikt härledas till lantbrukarnas syn på den rådande situationen samt bemötandet av den (se Tabell 3). Ett tredje steg i kodningen tillades i efterhand, där detta tema uppkom.

Intervjuerna

Till respondenterna ställdes frågan om de vet vad de kommer göra om priserna på insatsvaror kommer fortsätta stiga. Om detta blir värre för lantbrukarna menar både Emanuel och Sune att det inte går att fortsätta. Trots detta tar Sune en dag i taget och Emanuel tror att politikerna kommer att inse vikten av matproduktionen. Respondenterna gav intrycket av att ett avvecklande av deras verksamheter inte är en åtgärd de vill vidta i första hand men att situationen är ohållbar och behöver förändras. Trots detta tycks lantbrukarna leva på hoppet och förväntar sig att situationen kommer att förändras till det bättre, genom att som tidigare nämnt politikerna kommer inse att Sveriges befolkning är i behov av mat.

Tore och Mikaelas lantbruk

Tore och Mikaela vill fortsätta att bedriva sitt lantbruk oavsett vad som än händer. De menar att det inte är möjligt att upphöra med en verksamhet innefattande mjölkkor, då tiden det tar att återuppbygga en bra besättning av mjölkkor är för lång. Det krävs uppemot tre laktationer för att få en tillfredsställande nivå på mjölken, vilket innefattar cirka sex år. Detta menar Tore och Mikaela även är den anledning som gör att de mjölkbesättningar som finns i Sverige minskar i antal, på grund av att det tar för lång tid att bygga upp en likvärdig besättning igen efter en nedläggning. Vidare menar Tore och Mikaela att kriser kan vara nödvändiga ibland. Detta på grund av att de kan vända något dåligt till det bättre som i detta fall kan leda till att politikerna inser att Sveriges självförsörjningsgrad behöver höjas.

Emanuels lantbruk

Om priserna fortsätter att skena anser Emanuel att glädjen i att driva ett företag försvinner eftersom en av drivkrafterna är att verksamheten ska gå runt och att man i ett företag inte enbart vill eller kan investera i insatsvaror. Om allt finansiellt överskott enbart går till insatsvaror finner Emanuel ingen mening med att fortsätta bedriva sitt lantbruk. Däremot tror han att situationen kommer att förändras och att han därmed får den hjälp han behöver. Han tror att politikerna kommer inse vikten av matproduktionen.

Wilhelms lantbruk

Wilhelm kan uppfattas som mer rationell än de andra lantbrukarna på grund av att han inte vill köpa någonting och har mer rationella alternativa lösningar, såsom att lägga marken i träda eller arrendera ut den om kostnadssituationen blir värre. Däremot vill han fortsätta bedriva sin verksamhet som han brukar om det går, vilket innebär att han inte vill minska på sina insatser och resurser, detta med motiveringen att kunna få en så hög avkastning på skörden som möjligt. Enligt hans egna ord, citerat nedan:

“Det är dumt att snåla”. - Wilhelm

Sunes lantbruk

Under intervjun berättade Sune att han tar en dag i taget och menar att han får lite mer betalt för allting. Däremot anser han att situationen är ohållbar och måste förändras, citerat nedan:

“Höga kostnader måste leda till höga betalningar annars går det inte, annars har vi inte jordbruk sen”. - Sune

Teoretisk reflektion

Det finns flera teorier angående diverse komponenter i företag, såsom ledning, kostnadshantering, måluppfyllnad, strategier och så vidare. Däremot är det färre teorier som även innefattar den emotionella komponenten och som därmed beaktar den känslomässiga anknytning som anställda eller ledningen i ett företag kan känna gentemot företaget. Lantbrukarna som ingår i denna studie är känslomässigt anknutna till sina lantbruk. En anledning till detta kan vara på grund av att de bedriver släktgårdar som bedrivits sedan flera generationer tillbaka. De känslor lantbrukarna känner mot sina lantbruk är således mycket större än endast en arbetsplats. Detta kan därmed ge upphov till icke rationella beteenden som inte fullt ut kan förklaras av strategi- och kostnadsreduceringsteorier. Av de framtagna teorierna till studien är det möjligen den strategiska ledningen (Cox et.al. 2012) som kan härledas till det icke rationella beteendet genom sin diskussion angående vilken typ av aktiviteter som kan ge företaget fler konkurrensfördelar. Utan denna emotionella anknytning lantbrukarna har till sina företag, skulle flertalet beslut antagligen vara av en mer rationell karaktär.

4.2.4 Nyttänkande

Kodning

Det sista temat som uppkom genom kodningen är *nyttänkande*. Detta handlar om att lantbrukarna på grund av tidigare de nämnda kostnadshöjningarna och hur de klassificerar dessa, behöver finna nya alternativ att härleda sin produktion till för att säkerställa dess fortlevnad. Inom temat icke rationellt beteende diskuteras hur lantbrukarens filosofi och personlighet avgör hur lantbruket drivs. Under kodningen såg författarna att beteendet lantbrukaren innehar var avgörande för om de besitter en nyttänkande bana, eller är kvarvarande i de traditioner som implementerats på gården. Vid kodningens uppkomst kan en av koderna och två kategorier härledas till nyttänkande (se Tabell 3). Mängden är således liten men i och med att nyttänkande som kod uppkom både i första och andra steget av kodningen upplevdes temat ändå väsentligt.

Intervjuerna

Av frågorna ställda under intervjuerna är det framför allt frågan om det finns insatsvaror som de kan tänka sig byta ut eller klara sig utan, alternativt ändra i produktionen, som återförs till det nyttänkande temat. Beroende på vem lantbrukaren är och deras rationella/icke rationella beteende med tillhörande personlighet, så besvaras denna fråga med en viss osäkerhet.

Tore och Mikaelas lantbruk

Tore och Mikaela ligger ett steg före och har redan ersatt en del av årets behov av handelsgödsel med rötslam. De vill även odla mer spannmål för att minska inköpen av det dyra kraftfodret samt ser de en vikt i att bibehålla kvaliteten. Nedan citeras Mikaelas attityd till alternativa tillvägagångssätt:

“Nöden är uppfinningarnas moder, det här sätter ju fart på grejer. Rötslam i brunnen, det trodde vi inte för ett halvår sen. Det finns nog möjligheter men det gäller att inte sitta still i båten, utan det gäller att leta alternativ och hålla koll på vad du håller på med och göra kloka val”. - Mikaela

Emanuels lantbruk

Emanuel har inte undersökt saken men när frågan ställts funderar han om en skiftning i grödfördelningen kan vara att föredra. I övrigt anser han att det inte går att göra förändringar som innebär ett avlägsnande eller utbytande av insatsvaror. I stället hoppas han att han får det stöd han behöver från regeringen och att de förhoppningsvis inser behovet av inhemsk matproduktion, vilket i detta fall leder till att behovet att byta ut insatsvaror är obefintlig.

Wilhelms lantbruk

Wilhelm ser en ovilja i att vara "snål" och berättar om vikten i att det bästa möjliga för att få den bästa grödan är det som ska införskaffas. Likt Tore och Mikaela känner han en vikt i att bibehålla kvaliteten. Under intervjun gav Wilhelm uppfattningen av att vilja följa gammal tradition, vilket innebär att han inte vill genomföra större förändringar i verksamheten, utan fortsätta som tidigare generationer gjort.

Sunes lantbruk

Sune anser att han skulle kunna undkomma plastförbrukningen genom att investera i en plansilo. Detta menar han är svårt att genomföra eftersom han är högt belånad och den här typen av investering kräver mycket kapital. Vidare kan han även tänka sig att tillämpa alternativa energilösningar till följd av de höjda elpriserna men att det är svårt av samma anledning som en investering i en plansilo skulle innebära. Sune menar att det även är möjligt att minska ner antalet djur och ändå få det kapital han behöver i det fall att situationen kräver det.

Teoretisk reflektion

Nytänkande är som Mikaela nämnt ett fenomen som uppkommer i tider när det vanliga tillvägagångssättet inte längre är ett alternativ. Enligt Cox (et.al. 2012) innefattar strategisk ledning inte bara strategiutformning och analyser av den externa, interna samt omgivande miljön, utan även en vilja att uppnå en organisations mål utifrån att skapa konkurrensfördelar. För att hitta fördelar som en organisation har gentemot en annan är ett visst nytänkande avgörande. En organisation som inte letar nya banor i hopp om att bli säregen på marknaden, en organisation som inte vågar stick ut i mängden, kommer troligtvis inte uttrycka någon speciell framgång som organisation. Inom lantbrukssektorn innefattar inte själva produktmärket ett behov av nytänkande. Detta eftersom ett flertal mellanhänder "suddar ut" det egna märket när väl produkten är placerat i affärshyllan (detta såvida en gårdsbutik/mejeri, medlemskap i en REKO-ring eller liknande inte existerar hos lantbruket). Däremot kan en nytänkande lantbrukare som vågar prova sig fram utefter vad som kan tänkas passa den egna produktionen, också inneha det lantbruk som ökar sin produktion till helt nya nivåer jämfört med kringliggande lantbruk. Ett nytänkande kan därmed vara avgörande för hur lönsamt ett lantbruk och även andra typer av organisationer kan vara.

I övrigt kan nytänkande härledas till användning av befintliga resurser. Enligt Penrose (1959 se Kor & Mahoney, 2004) skapas värde inom ett företag inte enbart av de resurser som ett företag erhåller men också av att de befintliga resurserna används på ett effektivt och innovativt sätt (Kor & Mahoney, 2004). Av vad som framkommit i empirin hanterar lantbrukarna den rådande situationen på olika sätt.

Tore och Mikaela har ett mer innovativt förhållningssätt och använder sina befintliga resurser som i det här fallet innebär att deras flytgödsel och rötslam ersätter inköpen av handelsgödsel. Deras val av att använda befintliga resurser på nya sätt, utgör mer långsiktiga åtgärder på de förändringar som sker i omgivningen, samtidigt som en inbjudan till nya resurser kan ses som både en långsiktig som kortsiktig lösning.

En annan av de intervjuade lantbrukarna, Sune angav även olika alternativ för att undvika framtida kostnader som kan härledas till kostnadshantering (Groth & Kinney 1994). Exempelvis som att genomföra investeringar för att undkomma vissa framtida kostnader samt att minska antalet djur men ändå erhålla tillräckligt med kapital, vilket utgör en mer kortsiktig åtgärd till följd av de ökade kostnaderna.

5. Diskussion

Avsnittet syftar till att diskutera den empiriska analysen, vad denna bidrar till i mån om förståelse av studiens valda teorier samt hur detta medverkar till studiens resultat.

Utifrån vad studien kan utvisa bidrar denna till en djupare förståelse av den faktiska påverkan en kostnadshöjning har på en lantbrukare och dennes produktion. Tre av fyra lantbrukare som ingår i studien anser sig inte ha några strategier överlag eller anammat nya strategier till följd av prishöjningarna på insatsvaror. Dock visade det sig att samtliga lantbrukare har undermedvetna implementerade strategier. Alla hade köpt in de flesta insatsvaror som behövdes inför vårbruket i förväg, vilket de anser har en positiv inverkan på deras verksamhet. Bland lantbrukarna råder det även samstämmighet om att de kan tänka sig att tillämpa alternativa metoder eller strategier i sina verksamheter ifall den rådande situationen inte förändras. Det kan exempelvis innebära att bruka alternativa grödor eller hitta nya odlingsstrategier.

I den empiriska analysen framkommer genom flertalet av uppvisade teman, vilka faktorer som främst påverkar lantbrukets fortlevnad. Av vad som synes kan en stor del av dessa faktorer härledas till lantbrukarens syn på kostnadssituationen, är den temporär eller beständig? Enligt Tore och Mikaela ökar allt i pris, ingenting blir billigare. Detta leder till att deras filosofi innebär en kontinuerlig anpassning efter omgivningen och dess förändringar, vilket då kan förklara deras tydliga strategi i att köpa in allt så tidigt som möjligt. Emanuel lever i stället mer på hoppet och väntar därför ut en kommande kompensation från staten samt en förhoppning att de ska se det behovet som finns, och därmed bekosta matens egentliga värde. Av dessa beteenden kan författarna då se en koppling mellan lantbrukarnas syn på kostnadssituationen samt utifrån vad de anammat för strategier. Detta mynnar då ut i de olika tidsaspekterna, där exempelvis Tore och Mikaela använder sig mer av ett långsiktigt tänkande. De tror som tidigare nämnt att detta inte kommer ha en kortsiktig påverkan samtidigt som allt blir dyrare, vilket då leder till att de utvecklat sina strategier effektivt och anammat långsiktiga lösningar. Emanuel däremot lever mer på hoppet och innehar en tro om att kostnadshöjningarna bara är temporära och kortsiktiga, vilket då speglar hans strategi att inte göra någon större omställning i dagsläget. Både Wilhelm och Sune kan synas ha ett mer medellångt tänkande, där de i dagsläget gjort vad de tycker sig kunnat samtidigt som de har lösningar de kan ta till i händelse av att kostnadshöjningarna blir mer beständiga än vad de förutspått.

Vidare av vad som framkommit av den insamlade empirin är att förändringarna i omgivningen har såväl negativ som positiv påverkan på lantbrukarna. De

lantbrukare som är inriktade på spannmålsproduktion har påverkats positivt av de förändringar som skett i omvärlden på grund av att spannmålspriserna ökat, vilket de anser kan kompensera för de ökade kostnaderna. När det kommer till den negativa påverkan består denna av flertalet faktorer. En av dessa är den oro som kan härledas till både det nästkommande året och dess prisutveckling samt detta års väderlek och utfall på höstens skörd. Den senare nämnda orosfaktorn är en vanlig oro som inte specifikt kan återföras till nuvarande kostnadssituationen, annat än att lantbrukarnas ekonomi är beroende av hur avkastningen på skörden blir detta år.

Samtliga lantbrukare som ingår i studien är känslomässigt anknutna till sina lantbruk, vilket kan ge upphov till icke rationella beteenden och som därmed inte stämmer överens med de valda strategiteorierna för denna studie. Lantbrukarna gav intrycket av att en eventuell avveckling av sina respektive verksamheter inte är en åtgärd de vill tillämpa i första hand. Alla lantbrukarna är samstämmiga med att till följd av krisen tror de att situationen kan förändras till det bättre på grund av att politikerna inser allvaret och kan därmed bidra med den hjälp som lantbrukarna behöver. Vidare gav flera av lantbrukarna, framför allt de som är inriktade på enbart spannmålsproduktion, intrycket av att vilja bedriva sina lantbruk som de brukar. Motiveringen till detta är att de inte vill begränsa de åtgärder eller resurser som behövs för att säkerställa en tillfredsställande avkastning på skörden.

Vidare angav de lantbrukare som är inriktade på mjölkproduktion att de vill använda sig av befintliga eller nya resurser för att finna alternativa inkomstkällor eller reducera kostnader. För att nämna några exempel vill Tore och Mikaela på sikt behålla och föda upp sina tjurkalvar för att senare kunna sälja köttlådor. Detta är även något som Sune vill utveckla i sin produktion samt att han även vill starta ett gårdsmejeri.

Av detta kan det konstateras att tillämpandet av strategier, innovation och nytänkande hos lantbrukarna kan fastställas av deras personligheter, känslomässig anknytning till sina lantbruk samt syn på situationen. Samtliga lantbrukare gav intrycket av att de är relativt nöjda med sina verksamheter så som de bedrivs i nuvarande form. Ägarna till två av lantbruken har planer på att utveckla sina verksamheter men som inte nödvändigtvis behöver påskyndas. I övrigt lever lantbrukarna på hoppet och som tidigare nämnts hoppas de på att situationen kommer att förändras till det bättre.

Slutligen kan det konstateras att författarnas förståelse vidgats under studien och fått ett mer djup av vad som kan påverka inte bara en lantbrukare utan även företagande i allmänhet. De förändringar som skett i omgivningen har påverkat lantbrukarna både positivt och negativt, vilket inte var något som författarna

förväntade sig. Tidigare nämndes att mycket av den teori som infinner sig i studien inte stämt överens med det faktiska resultatet, som exempelvis att vissa av lantbrukarna inte förändrat sina strategier till följd av kostnadsökningarna och eventuellt inte ämnar göra detta, utan förlitar sig på hoppet och tror att staten kommer att kompensera med de hjälpmedel som behövs. Av författarnas tidigare erfarenheter kan konstateras att detta inte var något de tidigare stött på och att denna studie bidragit till ett ytterligare perspektiv på vad som kan påverka en lantbrukare och dess anammade strategier.

6. Slutsatser

Kapitlet är en sammanfattning av vad som nämnts under uppsatsen som här landar i att svara på de forskningsfrågor som lagts fram. Slutligen infinner sig även en kritisk reflektion av studiens kvalitet samt förslag på vidare forskning inom ämnet.

6.1 Hur påverkas lantbruket av de förhöjda priserna på insatsvaror?

Den påverkan som insatsvarornas ökade priser har på lantbrukarna är i nuläget hög. Utav de intervjuade lantbrukarna har alla köpt in samtliga insatsvaror eller näst intill samtliga, redan i höstas och har på så sätt undvikit de största kostnadshöjningarna. Även om just dessa lantbrukare inte påverkats till det yttersta, infinner sig ändå en viss oro över de framtida kostnaderna och dess påverkan på fortsatt drift runt om på lantbruken. Utöver detta är även de insatsvaror som nu är inköpta beroende av en bra skörd för att ge ett gott resultat vid årets slut och på så vis minska det ekonomiska tryck som nu kan infinna sig på gårdarna.

I övrigt tycks de lantbruk som bedriver mjölkproduktion ha påverkats mer negativt av de prishöjningarna som skett. Detta kan vara på grund av att de som bedriver spannmålsproduktion kan väga upp kostnaderna med högre spannmålspris samt att de inte behöver köpa in djurfoder.

Trots att prisförändringarna har lett till såväl positiv som negativ påverkan är lantbrukarna överens om att de drabbats mest negativt av prishöjningen på diesel. Detta anser de är speciellt kännbart under vårbruket eftersom åtgången av diesel ökar under den perioden. Samtliga lantbrukare har köpt in insatsvarorna i förväg och har därför inte påverkats lika negativt av prishöjningarna som om de hade avvaktat med inköpen. Detta på grund av att prisökningarna skett succesivt under föregående år och detta år som studien avser.

Det råder även samhörighet bland lantbrukarna om att de är mer bekymrade för nästkommande år än detta år, vilket förvånade författarna. Däremot anser de att utfallet för detta år även till stor del är beroende av hur stor avkastningen på skörden blir.

Avslutningsvis tror lantbrukarna att det ekonomiska utfallet för detta år blir positivt. Detta på grund av höjda priser på produkter som lantbrukarna säljer och som därav kan väga upp de ökade kostnaderna.

6.2 Vilka strategier har lantbrukarna och har deras strategier förändrats till följd av prishöjningarna på insatsvaror?

Tre av fyra av de lantbrukare som deltagit i studien menar att de inte tillämpar någon ny strategi i dagsläget, utan att de fortsätter bruka och driva sina verksamheter som tidigare. Ett lantbruk stod dock ut, och här har ett implementering av strategi gjorts redan i höstas till viss del. De har utifrån vad som händer i världen valt andra tillvägagångssätt än tidigare, såsom användning av rötslam, ökad spannmålsodling med mera. Inköpen av insatsvaror redan på hösten är dock en undermedveten strategi som även de övriga lantbrukarna i studien tillämpar.

Samtliga lantbrukare är förberedda på att tillämpa eventuella förändringar i driften till följd av kostnadshöjningarna. Dessa förändringar innebär att de möjligtvis kan förändra sina nuvarande odlingsstrategier genom att exempelvis tillämpa en annorlunda växtföljd.

På grund av den rådande situationen har samtliga lantbrukare blivit mer försiktiga och avvaktande med sina framtidsplaner. I det här fallet innebär det att de lantbrukare som vill utveckla och investera i verksamheten har låtit verkställandet av dessa planer tillfälligt avstanna.

Slutligen kan konstateras att samtliga lantbrukare som ingår i studien har strategier som de tillämpar oavsett förändringarna som sker i omvärlden. Däremot kan strategierna skilja sig åt mellan lantbrukarna beroende på om de tror kostnadsförändringarna kommer finnas på lång eller kort sikt.

6.3 Kritisk reflektion

I studien har ett så kallat målstyrt urval valts i huvudsak och respondenterna blev kontaktade per telefon utifrån det egna kontaktnätet författarna innehar. I och med detta var chansen för utomstående att vara med i studien inte möjlig och många potentiellt lovande kandidater kan således blivit bortslädda i det smala urvalet. Utöver detta var köns- samt representationen av lantbruken något ojämn. I en av intervjuerna deltog både Tore och Mikaela då de båda är engagerade i driften på

gården. Av resterande lantbruk var endast mannen i hushållet med vilket jämförande med Tore och Mikaela kan ha givit en ensidig bild av lantbrukens utseende. I övrigt anser författarna att studien medgav nyttig information med nya vinklar som de bär med sig inför kommande utmaningar.

6.4 Förslag till vidare forskning

Utifrån vad som uppkommit under intervjuerna finns flertalet alternativ till vidare forskning. Att konstruera en undersökning där fokus ligger i lantbrukarnas psykiska mående under perioden som kostnaderna skjuter i höjden är ett av dessa alternativ. Ett annat alternativ kan vara en vidare studie utifrån frasen “men för nästa år kan man ju inte veta hur det blir”, vilket kan göra att en liknande undersökning kommande år då kostnadssituationen utvecklats mer samt när en utvärdering av detta år finns tillgänglig kan vara intressant. Vidare kan en undersökning som författarna kunnat se, vara lantbrukarnas omedvetande angående användning av strategi eller ej, vilket då skulle kunna utvecklas vidare. Ett ytterligare förslag på vidare studie kan vara att jämföra kostnadshöjningarnas inverkan på lantbruk med olika produktionsinriktningar som att exempelvis jämföra konventionellt lantbruk med ekologiskt lantbruk. Slutligen går det även att studera vidare om kortsiktig turbulens i omgivningen kan påverka lantbruk såväl kortsiktigt som långsiktigt.

Referenser

- Almqvist, R. Graaf, J. Jannesson, E. Parment, A. Skoog, M. Boken om Ekonomistyrning. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Arai, A. (2022). Kriget slår hårt mot en redan orolig marknad. *Lantmannen*, 29 april, ss. 58-60 <https://app.retriever-info.com/services/businessinfo/search/> [2022-05-14]
- Boström, M. (2022). Tufft för lantbruken. *Västerbottningen*, 31 mars, s. 10. <https://app.retriever-info.com/services/businessinfo/search/> [2022-04-04]
- Bryman, A. & Bell, E. (2017). Företagsekonomiska forskningsmetoder. 3. uppl. Stockholm: Liber AB.
- Brink, E. (2021). Negativ syn på framtiden. *Jordbruksaktuellt*, 13 oktober. <https://www.ja.se/artikel/2229402/negativ-syn-p-framtiden.html> [2022-04-02]
- Cox, M. Daspit, J., McLaughlin, E. Jones III, R. (2012). Strategic Management: Is It An Academic Discipline?. *Journal of Business Strategies*, 29(1), 25–42. <https://jbs-ojs-shsu.tdl.org/jbs/index.php/jbs/article/view/93/78>
- Damberg, H. (2022). Ukrainakrisen får priset på spannmål att skjuta i höjden. *Sveriges radio*, 18 februari. <https://sverigesradio.se/artikel/ukrainakrisen-far-priset-pa-spannmal-att-skjuta-i-hojden> [2022-05-14]
- Groth, J.C., Kinney, M.R. (1994), Cost Management and Value Creation, *Management Decision*, Vol. 32 No. 4, pp. 52-57. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/00251749410058680/full/html?skipTracking=true>
- Jordbruksverket (2020). *Jordbruksföretag och företagare 2020*. <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2021-04-28-jordbruksforetag-och-foretagare-2020> [2022-05-03]
- Kor, Y., Mahoney, J.T (2004). Edith Penrose's (1959) Contributions to the Resource-based View of Strategic Management, *Journal of Management Studies*. 41 (1), 183–191, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-6486.2004.00427.x>
- Lantbrukarnas riksförbund, LRF (2022a). *Jordbruksverket: Lantbruket behöver ytterligare en miljard*. Länk: <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2022/03/jordbruksverket-lantbruket-behov-ytterligare-en-miljard/> [2022-05-14]
- Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, (2022b). *LRF om miljardstödet: efterlängtad och glädjande*. Länk: <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2022/02/lrf-om-miljardstodet-efterlangtat-och-gladjande/> [2022-04-01]
- Lantbrukarnas Riksförbund, LRF (2022c). *Utökat och välkommet krispaket till lantbruket*. <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2022/04/utokat-och-valkommet-krispaket-till-lantbruket/> [2022-05-03]
- Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, (2022d). *Kostnadskrisen: Var fjärde lantbrukare minskar sin verksamhet*. Länk: <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2022/04/kostnadskrisen-var-fjarde-lantbrukare-minskar-sin-verksamhet/>

[lrf/nyheter/riks/2022/01/kostnadskrisen-var-fjarde-lantbrukare-minskar-sin-verksamhet/](https://lrf.nyheter/riks/2022/01/kostnadskrisen-var-fjarde-lantbrukare-minskar-sin-verksamhet/) [2022-04-02]

Linneberg, M Skjott, Korsgaard, S. (2019). *Coding qualitative data: A synthesis guiding the novice*. *Qualitative Research Journal* 19 (3): 259-270. Doi: 10.1108/QRJ-12-2018-0012

Niléhn, A. (2022). Mjölkspriset stiger igen, *Lantbruksnytt*, 24 mars.

<https://lantbruksnytt.se/mjolkpriset-stiger-igen-5/> [2022-05-14]

TT Nyhetsbyrån (2022). Livsmedelsförsörjningen hotad – krav på mer stöd. *Östgöta Correspondenten*, 12 mars, s. 10.

<https://app.retriever-info.com/services/businessinfo/search/> [2022-05-14]

Tack

Vi författare vill rikta ett tack till alla involverade i studien. Tack till de lantbrukare som valt att ställa upp, tack till kurskamrater och diverse utomstående aktörer som bidragit med sina “tredje ögon” och objektivitet. Ett stort tack även till vår handledare Richard Ferguson för din stora kunskap och hjälp i att få denna uppsats till ända.

Bilaga 1 - Intervjufrågor

1. Berätta om er själva och hur det kom sig att ni blev bönder. Hur länge har ni varit bönder, har ni köpt gården själva eller har den gått i arv?
2. Hur mycket mark har ni/hur många djur?
3. Vad brukar ni odla för grödor?
4. Hur sår ni i år och är det något ni gör annorlunda i år jämfört med tidigare år?
5. Lagrar ni spannmålen, hur torkar ni spannmålen?
6. Säljer ni all spannmål eller använder ni till djurfoder? Eller gör ni både och?
7. Vilket är mest lönsamt spannmålen eller djurproduktionen?
8. Vilken gröda är mest lönsamt att odla?
9. Varför har ni valt den inriktning på produktionen ni har? (ekologisk/konventionell?)
10. Har ni några företagsproblem ni jobbar med just nu?
11. Har ni köpt in de insatsvaror som behövs för i år?
12. Hur har ni klarat av de höjda priserna på insatsvaror?
13. Vilka prishöjningar har drabbat er hårdast?
14. På vilket sätt förändrades ditt företag när kostnaderna ökade?
15. Hur hanterar ni de höjda priserna på el och diesel och andra insatsvaror?
16. Vad har ni/har ni någon strategi med tanke på kostnadsläget?
17. Vad har ni för framtidsplaner? (innan kostnadsläget ändrades)
18. Har era framtidsplaner förändrats i och med kostnadsläget?
19. Kan du se en alternativ lösning på kostnadsproblemet?
20. Om priserna fortsätter vara så här höga, vet ni vad ni kommer att göra då?
21. Regeringen har pratat om att lantbrukarna bör odla så mycket de bara kan i år, känner ni att ni kan leva upp till det "kravet"?
22. Är det några insatsvaror som ni känner att ni klarar er utan/byta ut/ändra i produktion?
23. Tror du att erat lantbruk gått bättre/sämre om ni hade en annan inriktning (eko/konv) emot den ni har?
24. Har priserna påverkat erat mående? tex. Går ni runt om dagarna och oroar er över priserna?
25. Överlag hur går erat lantbruk ekonomiskt? (tycker ni att företaget går bra? Är ni högt belånade?)
26. Går det sämre i år jämfört med tidigare år? (hur går det hittills? Hur tror ni resultatet kommer se ut i slutet av året?)

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.